

lučného hospodářského využitkování nějaké věci fysické. Podporu své theorie shledává autor též v novém německém zákonníku občanském, nejnovější německé judikatuře a v projektu občanského zákonníka švýcarského. *Dr. Čk.*

Бранич 1901: Dr. B. P. Ljubišić Капара при куповини (по римском праву); předeslav stručný historický rozvoj ústavu tohoto v právu římském, rozbírá autor ustanovení práva toho o závdavku při koupi. — Dr. D. Arnautovič, Интерпретација једног места у пандектима (I. 41. pr. Dig. de legatis II.)

Dr. Čk.

Právo církevní.

(Pokračování; viz III., 501 nsł.)

Co do státního zákonodárství ve věcech církevních a co do poměru mezi státem a církví vytýkáme *Pfannmüllerovu*: Kirchliche Gesetzgebung Justinians hauptsächlich auf Grund der Novellen (v Berlíně, 1902, str. 94); jest to přehledné seřazení Justinianových předpisův obsažených v 1. knize kodexu a v novellách o církevních záležitostech. Předeslav krátký úvod o zákonodárné činnosti Justinianově uvádí autor normy de rebus sacris, zejména o scizování nemovitých statků církevních (I. oddíl), de personis sacris, hlavně o ustanovování a ordinaci biskupův a klerikův (II. od.) a de episcopali audientia, jakož se zmiňuje o péči biskupův o chudé, o vězně, o opuštěné děti, o šílené, nezletilé, o ženy nucené k vystoupení na jevišti atd. (III. od.). V dodatku připojeny Justinianovy předpisy vzhledem k některým určitým diecésím. Práce tato nechce býti ničímž, než předběžným sebráním příslušného materiálu, na němž by dále mohlo býti budováno.

Krauss otiskuje v Archiv für kath. K. R. (1902, str. 17 nsł.) po krátkém úvodu: »Sacri Palatii Apostolici auditorii assertio Ecclesiasticae libertatis adversus eius impugnatores« vyvolanou sporem vzniknuvším mezi papežem Pavlem V. a republikou Benátskou r. 1605 a 1606 za příčinou vydání tří proticírkevních zákonův a porušení privilegia fori.

Günther ukončuje v Archiv f. K. K. (1902, str. 55 nsł., 234 nsł.) řadu svých článkův o katolické autonomii v Uhersku, o nichž v těchto referátech již zmínka učiněna byla. On přichází k důsledku, že církevní autonomii přísluší vedení i administrace katolického školství všech stupňů a správa katolických fondů; že vykonávání nejvyššího práva patronátního přísluší jedině králi jako právo rezervátní, jež tudíž nemůže vykonávati vláda, která naopak má pouze nad tím bdíti, aby platné zákony státní nebyly porušeny.

Celý druhý objemný sešit citovaného Archivu (515 str.) obsahuje osnovu zákona o svobodě vykonávání náboženství v říši německé podanou německým centrem i se stenografickými zprávami o plenárním sezení německého říšského sněmu ze dne 5. prosince 1900; dále obsahuje zprávu o příslušném jednání komisijním, konečně materialie k návrhu centra, tak zejména uvedena dosud platná příslušná ustanovení říšská a zemská. V sestavení toto uvolili se soudní rada *Groeber* a kanovník *Pichler*.

Spolkový zákon francouzský (Loi relative au contrat d'association) ze dne 1. července 1901 otištěn s příslušnými nařízeními v Deutsche Zeitschrift für K. R. 1902, str. 140 nsl.

Vzhledem k organizaci církevní budiž poukázáno k tomu, že papež Lev XIII. zrušil t. zv. vacabilia (doživotní, prodatelné úřady u papežského dvora a římské kurie, zejména při apoštolské komoře, papežské kanceláři a datarii) listem ze dne 11. června 1901 (srov. Archiv 1901, str. 689 nsl. a 1902, str. 163 nsl.); taktéž zrušen úřad »notariorum vicarii urbis« papežským listem ze dne 5. dubna 1902 (Archiv 1902, str. 340 nsl.).

Již shora (III., 503 nsl.) při referátu o Schaeferově knize poukázáno ku článkům *Zorellovým* (Archiv 1902, str. 74 nsl., 258 nsl.), Die Entwicklung des Parochialsystems bis zum Ende der Karolingerzeit. Články tyto jsou oproti Schaeferovým výkladům rázu více extensivního, jeho pole pozorování jest větší, ovšem nešel ale do takových jednotlivostí, jako Schaefer. Zorell různí dvě periody; první jde od šíření se křesťanstva k úplnému vývoji farního systému; druhá objímá dobu od 6. až do 10. století. V první periodě sleduje hierarchickou ústavu prvotní církve a správu duší, mluví o křesťanství v městech, o biskupském a kněžském úřadě, o velikosti diecézí a o šíření se křesťanství po venkově, při čemž zmiňuje se o biskupech venkovských a o právním postavení venkovských kněží před Konstantinem. Na základě svých pozorování odmítá ovšem mylné názory o vzniku farství, jako by byly původu apoštolského, nebo že jim vzorem bylo rozdělení římského národa na kurie, nebo že by první papežové byli původci jeho; zřizování far jest naopak výsledkem zvolného historického vývoje, k němuž autor se pak obrací. On jej sleduje na Východě, kde biskupové venkovští znenáhla byli zatlačováni od polovice 4. století a kněžími nahrazováni, zmiňuje se o prvních spolehlivých zprávách o zřizování far v důležitějších městech vzdálených od města biskupského. Na Západě sleduje vývoj v Africe, ve Španělsku, v Gallii, v Itálii i vytýká některá ustanovení papežská o farním zřízení, tak zejména od Zosima (417) a Gelasia (492—96). Třeba bylo rozdělení diecézí začátkem 6. století provedeno, přece nelze s úplnou jistotou říci, jaké bylo přesně právní postavení farářů.

V druhé periodě mluví autor o organizaci církve v říši franské, zejména o zřizování far, oratorií, basilik a kaplí po venkově, o ecclesiae baptismales, baptisteria čili plebes, o přímusu farním, o venkovských arcipřýstech a teritoriálním rozsahu farností. Dále uvažuje o vnitřním zařízení far, jak se znenáhla vyvinula samostatná universitas bonorum (fara), co jí bylo na příjmech prikazováno a že desátky staly se charakteristickou známkou far. Pak se probírá osazování jich. Vypsáním právního postavení farářův (od 6. do 10. stol.), jejich práv a povinností, zejména práva správy majetkové a dozoru nad kleriky při oratoriích, jakož i vyznačením pohrom stihnuvších samostatný vývoj farní ukončeny články Zorellovy.

Jak velké oblibě těší se stále pro svou praktičnost patronátní právo, patrno ze stálého jeho zpracování. Tu sluší především opět poukázati ku článkům *Doubravovým* uveřejněným v Časopisu kat. duch. r. 1902 (str. 36, 121, 200, 247, 330), k nimž se vrátíme po jejich ukončení.

Bayer podává v *Archivu* (1902, str. 3 nsl.) interpretaci ku c. 18 X. de iure patronatus III., 38 přichází k úsudku v dosavadní literatuře již známému, třeba ne všeobecně uznanému, že patronátní právo nezaniká tím, že jeho biskup nabyt, že nelze zde mluvit ani o konsolidaci, vždyť není presentační právo (na které se hlavně při patronátu myslí) žádnou částí biskupské jurisdikce, ani ne o konfusi, ježto biskup není oproti patronovi k instituci povinován, ana povinnost tato zakládá se na veřejném právu.

Schindler v témže *Archivu* str. 437 nsl. přetřásá dvě otázky patronátního práva se týkající: 1. v jaké době lze patronátní právo vydržeti při praescriptio translative; i dochází k důsledkům těmto: Běží-li o vydržení reálného práva, ať laického, ať duchovního, rozhodna jest doba pro vydržení příslušného pozemku. Běží-li však o osobní patronát duchovní, žádoucí pouze bona fides a doba 40letá; při osobním patronátu laickém nutny justus titulus, bona fides a doba 10- resp. 20letá; anebo pouze bona fides (bez titulu) a 30letá doba. 2. Druhá otázka týká se následků, když patron navrhl nespůsobilého kandidáta. Odpověď zní, že nutno různiti, zda návrh takový stal se úmyslně nebo nevědomky. Stalo-li se tak úmyslně se strany laického patrona, má týž po dobu lhůty presentační právo variační; patron duchovní ztrácí pro tentokráte práva podacího. Jednali-li však patronové bez úmyslu, přísluší laickému patronu právo variační, kdežto u duchovního patrona řídit se jest obdobně dle předpisův o kanonické volbě, t. j. že patronovi sluší popřáti v nové lhůtě novou presentaci.

Velmi zajímavé jest *Kornovo* pojednání »Über den dinglichen Mitpatronat nach kath. K. u. österr. Gesetzgebung« (1902, str. 76, zvláštní otisk z 35. ročníku časopisu *Österr. Zeitschrift f. Verwaltg.*). Tři hlavní otázky jsou to, které autora zajímají: 1. které zásady platí dnes o reálním spolupatronátu?; 2. sluší-li uznávati při řečeném patronátu solidaritu práv a povinností?; 3. kterak má se to s právy a povinnostmi, dělí-li se oprávněný statek na více částí aneb rozparcelují-li se statky oprávněné?

Co se první otázky tkne, přiznává autor sám, že nepodává nic nového, že mu běželo pouze o to, aby v jediný celek sebral, co o spolupatronátu v kompendiích jest roztroušeno, čímž si buduje základ pro zodpovídání otázek ostatních.

V otázce druhé jest panujícím učením, že patronát jest právem nedělitelným, a že co do účinků vnějších není rozdílu mezi patronátem jednotlivým a spolupatronátem; spolupatronové že tvoří jednotu a že jsou oprávněni a zavázáni in solidum, že mají při praesentaci každý stejný hlas. Na doklad tohoto učení uvedeny vývody *Schlayerovy*, *Rittnerovy*, *Hinschiov*y a *Wahrmondovy*. Oproti tomu shledává *Korn* při právu presentačním, že není nedělitelným, že spolupatronům nepřisluší in solidum, nýbrž že jest mezi jednotlivé reálně oprávněné patrony děleno. Kompatronové mají stejné právo hlasovací tenkrát, jsou-li vlastníky statkův obdařených právem patronátním hned při fundaci. Byly-li však takové statky děleny na základě právních jednání inter vivos nebo mortis causa, mají právní nástupci právo hlasovací v poměru svých podílů, které se dají vystihnouti dle poměru placené daně pozemkové a domovní. K opodstatnění svého názoru podává *Ungerův*

a Krainzův výměr o právech dělitelných a nedělitelných, poukazuje k §§ 833. a 888. obč. z. a k příslušným výkladům Randovým, dále že nelze se pro opáčný náhled dokládati c. 3. X. de iure patronatus (III., 38) a Clem. 2 ibidem (III., 12), ani ne Traktatem de iuribus incorporalibus, naopak že hájená právní zásada došla uznání v § 8. zemského zákona Korutanského ze dne 28./V. 1863, č. 6 z. v. z r. 1864.

Taktéž neuznává Korn solidaritu při nárocích alimentálních patronu příslušících a zasazuje se při výměře kvot o stejné zásady, jak byly vytknuty při právu presentačním. Oproti tomu uznává solidaritu při právech dozorcích a čestných. Co se povinnosti spolupatronů reálně oprávněných tkne, nelze dle Korna solidaritu předpokládati. Je-li tudíž více dlužníků při dluhu dělitelném, sluší se rozhodnouti pro poměr platný dle zásad o společném vlastnictví (§ 888. obč. z.).

Velikost dílčích závazků řídí se dle poměru podílů, které v pochybnosti sluší pokládati za stejně veliké (§ 839. obč. z.). Z toho plyne, že kompatronové participují na břemenech stavebních touže měrou, jakou jsou oprávněni při právu presentačním; velikost podílů nerozhoduje ale jen co do vnitřního poměru subjektů konkurujících, nýbrž též v poměru oproti věřitelům (§ 889. obč. z.).

Co se konečně tkne třetí otázky shora naznačené, zastává Korn názor tento: Nositelem reálného práva patronátního byly vždy jen statky nebo komplexy pozemkové. Tyto tvoří však dle zásad národohospodářských jednotky hospodářské; k těmto jednotkám bylo právo patronátní přiřčeno, ježto byly vlastnictvím zakladatele kostela. Podle toho zaniká právo patronátní reálné tenkrát, přestala-li ona hospodářská jednotka existovati. Zdali tomu tak, není otázkou právní, nýbrž otázkou skutkovou, kterou lze zodpovídati dle hledisek národohospodářských. Patronát byl vždy akcesoriem statku, na př. nějakého panství, města, městyse nebo nějaké vesnice a souvisel s dominiem, nikoli nemohl ponechán býti poddaným. Patronát reálný souvisel se statky v deskách zemských zapsanými, nikoli ale se statky rustikálními zapsanými v knize pozemkové. Na těchto poměrech nezměnil prý ničehož patent ze dne 7. září 1848, ježto patronát jest *ius spiritualibus annexum*, jehož udělení spadá do kompetence církevní. Z toho vyvozuje Korn, že patronát v duchu vývoje tisíciletého nemůže ani nyní souviseti s pozemky selskými.

Byl-li oprávněný statek parcelován, rozhoduje o přejití resp. o zániku práva patronátního celkem okolnost, zdali deskový statek rozdělen na menší statky deskové anebo zdali jednotlivé rozdělené díly byly zapsány do knihy pozemkové. V prvním případě nastává spolupatronát, v druhém nikoli, neboť oddělují-li se od patronátního statku pouze menší parcely, které tím ztrácejí značku statku kmenového, nepřechází pr. p. na tyto oddělené dílce. Zanikne-li parcelací statku patronátního právo patronátní, musí farní obec nésti stavební břemena; stalo-li se tak bez příslušného svolení, vzniká pro dosavadní patronátní ústav nárok na odškodnění oproti parcelujícímu patronovi z důvodu, že patronátní břemena byla jednostranně zrušena. V tomto pojmání vidí Korn východiště ze zmatků v praxi často se objevujících, pokud

nenastane dlouho slibovaná akce vyvazení patronátu: neboť ordinariát nabyt by takto liberam collationem na prospěch církevních zájmů, nabyvatelé parcel nebyli by spolupatrony, patron parcelující mohl by odškodnění lehčeji poskytnouti, an dostává do rukou kapitál, i může založen býti fond stavební; celou touto procedurou byl by učiněn malý začátek ku kýženému vyvazení.

Se speciální otázkou zanáší se *Brünneck* v pojednání: Die Verbindung des Kirchenpatronats mit dem Archidiaconat im norddeutschen, insonderheit Mecklenburgisch-Pommerschen Kirchenrecht des Mittelalters (1903, str. 55).

Účel orientační pro širší veřejnost sledují *Wahrmund*, Das deutsche Reich u. die commendenden Papstwahlen (1903, str. 36), an podává výklad o kreaci kardinálův, o volbě papežské a o exklusivě, a pak *Ad. Srb*, jenž podal ve sbírce rozprav o věcech časových náčrtek o konklave (1903, str. 21).

Schneider v článku »Der Kanonische Gehorsam« (Archiv cit. str. 290 nsł.) zabývá se otázkou, kam sahá obedienci povinnost kléru oproti představeným duchovním, zejména oproti biskupům, a to hlavně vzhledem k veřejnému životu modernímu.

V Časopisu kat. duch. (1902, str. 31, 93, 190, 301) píše *Kašpar* o advokacii se zřetelem k církevnímu právu, t. j. podává obrys církevních předpisův o advokátech před úřady církevními. *Dvořák* (tamže, str. 153, 287) vykládá pod titulem o církevních censurách, o trestech církevních s hlediska všeobecného.

Statečný sestavil ku praktické potřebě zákonné předpisy, kterých šetřiti třeba při zakládání nadací církevních (tamže, str. 445 nsł., 556 nsł.). *Žirák* pokračuje ve vypsání daní, přírážek a poplatků církevním ústavům a osobám v Rakousku ukládaných (tamže, 46, 108, 171, 230, 281, 365, 473 nsł.).

Dekret kongregace Episcoporum et Regularium »Perpensis temporum adiunctis« ze dne 3. května 1902 schválený papežem Lvem XIII. ustanovil, že v ženských klášterích sliby slavné mohou teprve tenkrát složeny býti, byly-li po noviciátě jednoduché sliby pro dobu alespoň tříletou složeny, čímž v této otázce jednotejnost zavedena byla s kláštery mužskými (breve Pia IX. ze dne 7. února 1862); otištěn jest dekret na př. v Časopisu kat. duch. 1902, str. 502 nsł. a v Archivu f. k. K. 1902, str. 541.

Tumpach podává v cit. Časopisu (str. 356 nsł., 459 nsł.) obsah dekretu papeže Lva XIII. »Conditae a Christo« z r. 1900 o řeholních společnostech se sliby prostými, ať již byly papežskou stolicí schváleny nebo neschváleny, kterýžto dekret však nezrušil ani příslušná privilegia papežská, ani obyčej právní se vyvinuvší.

Co se manželského práva tkne, vykazuje německá literatura opět novou objemnou učebnici katolického práva manželského (Lehrbuch des k. Eherechts), kterou sepsal *Leitner* (subregens kněžského semináře v Řezně) pro vědeckou příruční knihovnu vydávanou Schöninghem v Paderbornu (1902, str. X. a 648). Kniha psána v první řadě se zřetelem ku praktickým potřebám, čímž se vysvětluje množství praktických případův uvedených a řešených; zvláštní péče věnována, což hned v úvodu též vytčeno, moderním názorům o manželství, státnímu zákonodárství, hlavně německému a pak nauce

o dispensích z překážek manželských a to zejména vzhledem k nově vydaným *Formulae apostolicae datariae*; směr celé knihy jest apologetický. Nápadno jest skrovné povšimnutí literatury pocházející od protestantů. Co se systematiky tkne, nemůžeme s ní úplně souhlasiti. Na př. mluví se o samostatné překážce omylného pochopení stavu manželského (§ 19., *Das Hindernis der irrthümlichen Auffassung des Ehestandes*), čímž míněn *error in negotio* a pak se vytýká v § 22. opětně samostatně *impedimentum defectus consensus*; nauka o uzavření manželství jest zcela rozkouskována: jednak se o ní mluví při překážce tajnosnubu, jednak při překážce zakazující pro opomenutí ohlášek, pak opětně jest zvláštní oddíl věnován skutečnému uzavření manželství, kdež pojednáno o objevení překážek manželských, o zdvižení jich a o pozitivních přípravách k uzavření manželství. Výklady jako na př. o »částečném zdvižení manželského spolužití následkem vzniklé překážky manželské« jasnosti rozhodně neposlouží.

Text reforem r. 1901 provedených při vyřizování dispensí od překážek manželských se strany datarie otištěn v Archivu cit. str. 102 nsl., 349 nsl., 545 nsl.

Konečně sluší vytknouti, že v citov. Časopisu kat. duch. (1902, str. 345 nsl.) zahájil *Sedláček* řadu článkův obsahujících stručné dějiny dispensační praxe při překážkách pokrevnosti a švakrovství. *Henner.*

Právní dějiny.

Erben, Das Privilegium Friedrich I. für das Herzogthum Österreich. Vídeň. 1902.

Od posledního zkoumání *Fickrova* (*Sitzungsber. d. Wr. Akademie, phil.-hist. Cl. 23.*) nepochybovalo se již o pravosti privilegia minus. Erben pokusil se otázku jeho pravosti rozvinouti znova. Obrátil svou pozornost k těm místům, kde Ficker sám již měl pochybnosti aneb kde věc jen zběžně přešel. Na základě svého bádání přichází Erben k výsledkům, že privilegium minus, samo o sobě pravé, obsahuje nepravé interpolace z doby mezi červnem 1243 a srpnem 1244; jsou to »*jus affectandi*« a obmezení návštěvy dvorských sněmů na sněmy v Bavořích a válečných výprav do jiných zemí mimo země sousední.

Spisovatel zabývá se nejprvé zevním zjevem privilegia minus a srovnáváním jeho s jinými listinami a kopiáři zjišťuje, že při jeho sepisování účasten byl muž, který zaměstnán byl v císařské kanceláři v l. 1156 až 1158 a 1163. Na to všímá si textu privilegia, hledíc k osobě podmětu, která se v privilegiu jako mluvící uvádí. A tu zjišťuje, že začátek a konec privilegia sepsán jest v první osobě množného čísla (*terminavimus, concessimus, commutavimus, iussimus, statuimus*); uprostřed však tato podmětná souvislost náhle přestává, a v privilegiu stojí: »*Dux vero Austrie, de ducatu suo aliud servitium non debeat imperio, nisi quod ad curias quas imperator in Bawaria prefixerit evocatus veniat, nullam quoque expeditionem debeat,*